

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
KLASA:612-01/25-01/13
URBROJ: 474-05-2
U Zagrebu, 25. rujna 2025.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu na temelju članka 16. stavka 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“ br.145/24) i članka 11. Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 19/2023) donosi

ODLUKU

1. Utvrđuje se **privremeni status kulturnog dobra za tri geografske karte iz fonda Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru**, Ulica Ante Kuzmanića 3, 23 000 Zadar te određuje privremena zaštita do donošenja odluke o proglašenju statusa kulturnog dobra iz članka 15. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, a najduže do dvije godine od dana donošenja ove Odluke o privremenoj zaštiti.

2. Predmetna odluka u naravi se odnosi na **tri geografske karte nastale u razdoblju od 1688. do 1809. godine**, navedene u inventarnom popisu koji se nalazi u prilogu ove Odluke i čini njen sastavni dio.

3. Za kulturno dobro iz točke 1. ove Odluke utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite:

- predmetno kulturno dobro imatelj je dužan čuvati u odgovarajućim sigurnosnim i mikroklimatskim uvjetima
- zaštitni i drugi radovi na predmetnom kulturnom dobru smiju se poduzeti samo uz odobrenje Ministarstva kulture i medija
- imatelj kulturnog dobra dužan je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje, korištenje i dostupnost predmetnoga kulturnog dobra
- imatelj kulturnog dobra dužan je o svim promjenama na predmetnom kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi predmetnog kulturnog dobra odmah obavijestiti Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu i Ministarstvo kulture i medija
- predmetno kulturno dobro ili njegovi dijelovi, sukladno odredbi članka 53. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ne smiju se iznijeti iz zemlje osim uz odobrenje Ministarstva kulture i medija u slučajevima predviđenim člankom 54. toga Zakona
- predmetno kulturno dobro smije se prodati samo pod uvjetima iz članka 78. i 79. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara
- imatelj kulturnoga dobra dužan je osigurati dostupnost predmetnoga kulturnog dobra u svrhu korištenja, istraživanja i izlaganja/prezentacije
- imatelj kulturnoga dobra dužan je trajno čuvati svu dokumentaciju o građi koja ima svojstvo kulturnoga dobra
- o poduzimanju mjera zaštite i drugih radova (digitalizacija, posudba, izmještanje, prezentacija/izlaganje građe i dr.) imatelj kulturnoga dobra dužan je voditi/čuvati dokumentaciju

4. Određuje se upis knjižnične građe iz točke 1. ove Odluke u Evidenciju knjižnične građe za koju je utvrđen status kulturnog dobra, a koja je sastavni dio Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Obrazloženje

Znanstvena knjižnica Sveučilišta u Zadru osnovana je 1855. godine da bi s radom započela 1857. godine pod nazivom *Biblioteca Comunale Paravia*, prema prvom donatoru i osnivaču Zadraniu Pietru Alessandru Paraviji (1797.-1857.), sveučilišnom profesoru u Torinu. Paravia je rodnom gradu darovao svoju bogatu zbirku knjiga koja je trebala poslužiti kao jezgra buduće javne knjižnice koja se nalazila u Gradskoj loži na Narodnom trgu, pa je prve godine djelovanja fond sadržavao 18 000 svezaka knjižnične građe. Do Drugog svjetskog rata knjižnični fond obogaćen darovnicima iz više privatnih zbirki knjiga poznatih zadarskih obitelji: Bianchi, Bernardi, Vuleta, Strmić, Ponte, Sanfermo, Artale, Tommaseo, Maddalena, Nagy, Ferrari-Cupilli, Battara, Negovetić, Pappafava. Fond Knjižnice rastao je iz godine u godinu, pa tako 1913. sadrži oko 40 000, a 1932. oko 60 000 jedinica knjižnične građe, a knjižnica se zbog nedostatka prostora 1938. godine seli u namjenski izgrađeno krilo nove zgrade Općine. Godine 1941. 5 100 jedinica najvrjednije knjižnične građe je preseljeno u Italiju, da bi 1961. godine temeljem mirovnog ugovora između Italije i Jugoslavije bilo vraćeno Zadru. *Biblioteca Paravia* je ponovno otvorena za javnost 14. listopada 1945. pod novim nazivom – Narodna biblioteka. U novootvorenoj Narodnoj biblioteci pored Naučnog odjela koji se sastojao uglavnom od fonda "Paravije", osnovan je i Posudbeni odjel. Narodna biblioteka se početkom 1949. godine razdvaja u dvije samostalne ustanove: Naučni odjel postaje Naučna biblioteka i nastavlja samostalno djelovati u postojećim prostorima, a Posudbeni odjel prerasta u Gradsku biblioteku koja je tada smještena u zgradu Kneževe palače. Naučna biblioteka dolazi u nadležnost Komiteta za naučne ustanove, sveučilišta i visoke škole pri Vladi Narodne Republike Hrvatske koji je 1949. godine donio odluku da se ovoj Knjižnici dostavlja obvezni primjerak svih tiskovina s područja Hrvatske. Uslijed velikog rasta fonda gradske su vlasti odlučile Naučnu biblioteku preseliti u adaptiranu zgradu bivše austrijske vojarne izgrađenu 1848. godine. U nove prostore Knjižnica useljava 4. siječnja 1972. godine. Zbog svog općeznanstvenog karaktera Naučna biblioteka 1990. godine postaje pridružena članica Sveučilišta u Splitu, a 1992. godine mijenja svoj naziv u Znanstvena knjižnica, a 2024. godine Znanstvena knjižnica postaje dio Sveučilišta u Zadru.

Fond Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru obuhvaća opći fond koji se sastoji od monografskih i serijskih publikacija. Specijalne zbirke čuvaju vrlo vrijednu staru i rijetku knjižničnu građu koja je okupljena u Zbirku inkunabula, Zbirku pergamena, Zbirku rijetkosti, Dalmatiku, Zbirku muzikalija, Zbirku doktorskih i magistarskih radova, Zbirka rukopisa, fototeku, Zbirku oglasa, Zbirku Čuka, Zbirka Ševelec, Priručnu zbirku te Zbirku zemljopisnih karata i atlasa koja čuva vrijedne geografske karte i atlase.

Tako se u fondu zbirke čuvaju i tri geografske karte koje potječu iz razdoblja od 1688. do 1809. godine i zajedničko im je što prikazuju istočnu obalu Jadrana pa su važan izvor za proučavanje povijesti ovih prostora te kartografije. Dvije od predmetnih karata su tiskane u tiskarama na prostoru današnje Nizozemske, a jedna u današnjoj Italiji pa su prema tome dijelovi teksta i nazivi na njima tiskani na nizozemskom i talijanskom jeziku.

1) Najstarija među njima je geografska karta pod naslovom *Caarte vande Golf van Venetien* [...], čiji je autor Olfert Dapper, a tiskana je u Amsterdamu 1688. godine. Dimenzije su joj 52,5 cm × 45,3 cm. Flamanski liječnik Olfert Dapper bio je plodan pisac koji je dao povijesne preglede te geografske opise mnogih dijelova svijeta. Bio je poznat kao vrsni poznavatelj antičkih grčkih i rimskih klasika. Na temelju tih antičkih izvora kao i izolara, putopisa, izvješća trgovaca i pomorskih i geografskih karata objavio je u Amsterdamu 1688. voluminozno djelo o Moreji (Peloponezu) i jonskim otocima pod naslovom *Naukeurige Beschryving Van Morea, Eertijts Peloponnesus; En de Eilanden Gelegen onder de kusten van Morea, en binnen en buiten de golf van Venetien: waer onder de voornaemste Korfu, Cefalonia, Sant Maura Zanten*. U toj knjizi tiskana je i karta Jadranskog mora.

Dapperova karta Jadrana je uopćen prikaz tog mora koji su na svojim kartama dali nizozemski kartografi Joan Blaeu, Jacob Aertsz Colom, Pieter Goos i Hendrick Doncker. Na karti je grafičko mjerilo s ljestvicom u nizozemskih miljama. Unutar alegorijske kartuše prikazana je nadmoć Venecije na Jadranu i njezine pobjede nad Osmanlijama u prvim godinama Morejskoga (Šestoga Mletačko-osmanskoga) rata. Dapper sugerira da je pobjeda ostvarena uz Božju pomoć i podršku Crkve na što upućuju anđeli koji u rukama drže stijeg s krilatim lavom Sv. Marka – simbolom Venecije, kao i papinsku tijaru kao simbol Katoličke Crkve. Nasuprot tome, jedan od anđela baca stijeg s tri polumjeseca i turban koji simboliziraju Osmansko Carstvo. Dapperova karta je rijetka i posjeduje je, koliko je poznato, svega nekoliko ustanova u Europi, a osim Znanstvene knjižnice u Zadru niti jedna druga u Hrvatskoj.

2) Sljedeća geografska karta pod naslovom *Golfe de Venise [...]* autora Pietera van der Aa, tiskana u Leiden 1722. godine. Dimenzije su joj 51 cm × 59 cm. Pieter Van der Aa bio je nakladnik i knjižar koji je djelovao u Leidenu tijekom 17. i 18. stoljeća. Objavio je niz popularnih geografskih djela, među kojima se ističe *La Galerie Agréable du Monde [...]* iz 1729. godine. Ovo monumentalno izdanje, sastavljeno od 66 svezaka, sadrži brojne karte, planove i vedute gradova i utvrda iz različitih razdoblja i krajeva. Smatra se najopsežnijim "gradskim teatrom" (*Teatrum civitatum*) koji je do tada bio objavljen. Van der Aaova karta Jadranskog mora dio je te zbirke i sadrži tipične značajke pomorskih karata, kako u dizajnu tako i u sadržaju. Unutar okvira s oznakama geografske širine i geografske dužine te u mjerilu od približno 1:2.000.000, nalazi se mreža rumba koji se šire iz kompasnih ruža, toponimi su raspoređeni okomito na obalu, kao i razni dekorativni elementi čija je svrha naglasiti važnost Venecije za ovo more. Cijelo more imenovano je kao *Golfo di Venezia*. U gornjem desnom kutu prikazan je Bucintoro, okružen brojnim gondolama, dok se lav svetog Marka pojavljuje na vrhu i dnu stupa koji nadvisuje kartušu – to su bezvremenski simboli pomorske moći Mletačke Republike. Na karti nije prikazan samo jadranski bazen – čiji su oblik, udaljenosti, proporcije i omjeri uglavnom dobro prikazani – već se proteže i na veći dio Tirenskog i Jonskog mora. Obuhvaća gotovo cijeli prostor Sicilije te dio Moreje. Prikaz tirenske i jonske obale nije kartografski precizan. S obzirom na oblik Jadranskog mora te podudarnosti u dekorativnim elementima Van der Aa je kao predložak zasigurno rabio Dapperovu kartu Jadrana. Van der Aaova karta je tiskana u velikom broju primjeraka pa je dostupna u mnogim europskim knjižnicama te u drugim kulturnim ustanovama i privatnim zbirkama.

3) Najkasnija je geografska karta pod naslovom, ***NUOVA CARTA DEL MARE ADRIATICO OSSIA GOLFO DI VENEZIA*** čiji je autor Giovanni Battista Vincenzo Maria Grubas, a tiskana je u Trstu 1809. godine. Dimenzije su joj 50,3 cm × 68,8 cm. Godine 1809. Austrija je Francuskoj ustupila teritorije od Koruške do Dalmacije. Ti su teritoriji postali Ilirske provincije Francuskog Carstva, s Trstom kao glavnim gradom Provincije Istre. Ova karta, tiskana iste godine u Trstu kod knjižara Giovannija Orlandinija, rad je Giovannija Battiste Vincenza Grubasa (G.B.V.G), temeljen na ranijim izmjerama Vincenza De Lucija. Ažurirani podaci svjedoče o utjecaju francuskog *Dépôt des cartes [...]*, državne kartografske agencije za nautički i hidrografske sektor sa sjedištem u Milanu. Jadransko more prikazano je u klasičnoj orijentaciji, s istokom na vrhu. Neka su područja, osobito Istarski poluotok i Tršćanski zaljev, prikazana neproporcionalno. Prikaz istarske i dalmatinske obale, otoci Krk i Tretmiti te planovi gradova Trsta i Ancone pokazuju veću točnost. Panoramski prikazi obalnog reljefa nacrtani su vjerno, uz prikaze položaja, udaljenosti i stratigrafskih presjeka obalnih područja. Na karti se nalaze brojni peljarski i geomorfološki zapisi, poput udaljenosti u miljama, slojeva i visina po kategorijama, u skladu s učenjima Hidrografskog ureda. Toponimija je točna, ali ne i opsežna, što je uobičajeno za pomorske karte s početka 19. stoljeća. Ta Grubaseva karta je među posljednjima koje su prethodile sveobuhvatnoj hidrografskoj izmjeri Jadranskog mora provedenoj 1818. – 1819., koja je rezultirala prekretničkim djelom *Carta di cabottaggio del Mare Adriatico* koju je Vojno-geografski institut iz Milana (slijednik *Dépôt des cartes*) objavio 1822. – 1824. Sve do nedavno karta Jadranskog mora iz 1809. atribuirala se Vincenzu de Luciju (čiji je autorski doprinos evidentan, ali ne i odlučujući) s

obzirom na to da se podno naslova karte spominje njegovo ime dok je ime pravoga autora navedeno samo u obliku inicijala. Rijetka je i posjeduje je, koliko je poznato, svega nekoliko ustanova u Europi.

Provenijencija dvije starije geografske karte koje su tiskane tijekom 17. i 18. stoljeća na području današnje Nizozemske vezana je za znanstveni projekt *Ranonovovjekovne pomorske karte Jadranskog mora: izvor spoznaja, sredstvo navigacije i medij komunikacije (NACHAS)* koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost pri čemu su za potrebe projekta one nabavljene. Najkasnija karta tiskana početkom 19. stoljeća u fondu Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru se nalazi još od 1894. godine, a prema podacima iz Knjige inventara.

Predmetna građa se čuva u primjerenim uvjetima.

Slijedom navedenoga Stručno povjerenstvo NSK za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra za knjižničnu građu, na sjednici održanoj 22. rujna 2025. godine, donosi odluku o privremenoj zaštiti tri geografske karte iz fonda Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru, navedene u inventarnom popisu koji se nalazi u prilogu ove Odluke i čini njen sastavni dio, utvrđivanjem privremenog statusa kulturnog dobra na temelju odredbe članka 16. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te se, sukladno članku 18. stavku 4. istog Zakona određuje upis knjižnične građe iz točke 1. ove Odluke u Evidenciju knjižnične građe za koju je utvrđen status kulturnog dobra. Privremena zaštita određuje se do donošenja odluke o proglašenju statusa kulturnog dobra iz članka 15. ovoga Zakona, a najduže do dvije godine od dana donošenja odluke o privremenoj zaštiti.

Kulturno dobro (točka 1. Odluke) i sustav mjera zaštite (točka 3. Odluke) određeni su sukladno članku 16. stavku 4. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Člankom 126. stavkom 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“, broj 145/24.) propisano je da će ministar nadležan za kulturu donijeti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, između ostalih, i pravilnik iz članka 20. stavka 4. ovoga Zakona, kojim se propisuje oblik, sadržaj i način vođenja Registra, dok stavak 3. istoga članka Zakona, propisuje da do stupanja na snagu propisa iz stavka 2. ovoga članka, ostaju na snazi između ostalih i Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 19/23.)

Iz navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnome lijeku:

Protiv ove Odluke nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ove Odluke. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ove Odluke za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

Predsjednik Stručnog povjerenstva

Ivan Volarević

PRILOG:

1. Inventarni popis građe s osnovnim podacima (naziv, autor, datacija) za koju se utvrđuje privremeni status kulturnog dobra Republike Hrvatske

DOSTAVITI:

1. Objava na mrežnoj stranici
2. Znanstvena knjižnica Sveučilišta u Zadru, Ulica Ante Kuzmanića 3, 23 000 Zadar
3. Ministarstvo kulture i medija, Uprava za arhive, knjižnice i muzeje, Odjel za Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, Runjaninova 2, 10 000 Zagreb
4. Konzervatorski odjel u Zadru, Ilije Smiljanića 3, 23 000 Zadar
5. Pismohrana

Prilog 1. Tri geografske karte iz fonda Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru koje imaju privremeni status kulturnog dobra

Redni broj	Inventarni broj	Autor	Naslov	Svezak	Mjesto i godina	Tiskar / Nakladnik	Materijalni opis	Materijali / Tehnike	Signatura	Napomene (ex librisi, fizičko stanje i radovi na jedinici građe)
1.	170812066	Grubas, Giovanni Battista Vincenzo Maria	NUOVA CARTA del MARE ADRIATICO OSSIA GOLFO DI VENEZIA		Trst, 1809.	Giovanni Orlandini	50,3 cm x 68,8 cm		SIG. GKD-20	
2.	170711045	Dapper, Olfert	Caarte vande GOLF VAN VENETIEN [...]		Amsterdam, 1688.	[s. n.]	52,5 cm x 45,3 cm		SIG. GKS – 14	
3.	170711034	Aa, Pieter van der	GOLFE DE VENISE [...]		Leiden, 1722.	Marchand Libraire	51 cm x 59 cm		SIG. GKS-16	

